Фейчер О.О.аспірант кафедри арт-менеджменту та івент-технологій
Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв**Feicher Oksana**

National Academy of Culture and Arts Management

**СУЧАСНИЙ СТАН ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ УПРАВЛІННЯ
ВИЩИМИ НАВЧАЛЬНИМИ ЗАКЛАДАМИ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ****CURRENT STATE AND TRENDS OF DEVELOPMENT
OF HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTIONS MANAGEMENT
OF ART EDUCATION**

У статті виокремлено та досліджено основні показники сучасного стану та розвитку вітчизняного сектору вищої освіти, зокрема мистецького профілю. Динаміка цих показників для вітчизняних ВНЗ демонструє низхідну тенденцію і у порівнянні із відповідними індикаторами розвитку ВНЗ європейського і глобального сектору вищої освіти відповідає незадовільному рівню. Визначено економічні ефекти від надання та споживання якісних освітніх послуг закладами вищої освіти як на рівні окремого індивіда (зростання рівня оплати праці, зменшення нерівностей доходів пересічних громадян), так і на рівні суспільства загалом (залежність зміни контингенту студентів ВНЗ від зміни тенденції приросту ВВП, стимулювання продукування інновацій). Окреслено ключові тенденції розвитку сучасної системи управління вищими навчальними закладами мистецької освіти, обґрунтовано необхідність нарощення та стимулювання розвитку закладів вітчизняної системи вищої освіти, визначено місце сучасного вищого навчального закладу у загальному освітньому середовищі як на локальному, загальнодержавному, так і на глобальному рівнях. Представлено та обґрунтовано пріоритетні вектори перспективного розвитку потенціалу системи управління відповідними закладами вищої освіти у довготривалій перспективі.

Ключові слова: ринок освітніх послуг, вища освіта, вищі навчальні заклади, мистецька освіта, система управління, тенденції розвитку.

В статье выделены и исследованы основные показатели современного состояния и развития отечественного сектора высшего образования, в частности художественного профиля. Динамика данных показателей для отечественных вузов демонстрирует нисходящую тенденцию и в сравнении с соответствующими индикаторами развития вузов европейского и глобального сектора высшего образования соответствует неудовлетворительному уровню. Определены экономические эффекты от предоставления и потребления качественных образовательных услуг учреждениями высшего образования как на уровне отдельного индивида (рост уровня оплаты труда, уменьшение неравенства доходов рядовых граждан), так и на уровне общества в целом (зависимость изменения контингента студентов вузов от изменения тенденции прироста ВВП, стимулирование продуцирования инноваций). Определены ключевые тенденции развития современной системы управления высшими учебными заведениями художественного образования, обосновано необходимость наращивания и стимулирования развития учреждений отечественной системы высшего образования, определено место современного высшего учебного заведения в общей образовательной среде как на локальном, общегосударственном, так и на глобальном уровнях. Представлены и обоснованы приоритетные векторы перспективного развития потенциала системы управления соответствующими учреждениями высшего образования в долгосрочной перспективе.

Ключевые слова: рынок образовательных услуг, высшее образование, высшие учебные заведения, художественное образование, система управления, тенденции развития.

The article analyzes the main indicators of the current state and prospects of the development of higher educational institutions management, in particular the art profile. There is a negative dynamic of these indicators for domestic universities in the modern Ukrainian society and it shows a downward trend in the future. In comparison with the corresponding indicators of the development of universities in the European and global higher education sector it corresponds to an unsatisfactory level over the last decade. The analysis has identified that there is a lot of the economic effects from the provision and

consumption of quality of educational services institutions of higher education on the different levels of the modern society development. At the personal level, this is manifested in growing of the level of wages for holders of higher education, reducing of income inequality for ordinary citizens by implementing a redistribution policy (taxes and transfers). At the level of society as a whole, this is manifested in the interdependence between students' contingent and trends of GDP growth, stimulating producing of innovation, improving overall welfare and social development indicators, building up the country's cultural capital, revitalizing cities and rural areas and enhancing environmental sustainability. Our studies indicated the key trends that characterized the development of modern management system of the higher education institutions with art profile. First of all, it connected with the necessity of increasing and encouraging the development of institutions of the national system of higher education, the identification a real role and place of universities in the total educational environment at the local, national, and global levels. In the article, there are suggested the priority vectors of prospective development of management system of relevant institutions in higher educational area in the long-term. Finally, further transformation and interaction of all the participants of this area (as government, business and higher educational institutions) will determine the nature and directions of future effective development of higher educational management.

Key words: educational services market, higher education, higher educational institutions, art education, management system, development trends.

Постановка проблеми. Сучасному глобалізованому суспільству характерне динамічне формування та об'єктивний розвиток відносин соціально-економічного характеру та існування специфічного соціально-економічного порядку, який необхідний для забезпечення їхнього функціонування і координації. Однак все більша кількість науковців та профільних спеціалістів відводить ключову роль у забезпеченні даного соціального-економічного процесу саме системі вищої освіти, оскільки освітні перетворення є стимулюючим ядром для будь-яких суспільних перетворень. В свою чергу мистецька вища освіта тісно пов'язується із різнобічним та гармонійним розвитком особистості і суспільства загалом, становленням істинних духовних цінностей та примноження духовного багатства суспільства. Тому призначення та покликання інституцій вищої освіти завжди стикається із рішучими викликами та відповідає на прогресивні вимоги, які представлені суспільством на кожному етапі його становлення і розвитку.

На кожному етапі суспільного розвитку освітні інституції відігравали певну роль, здійснювали відповідний вплив у загальному процесі людського розвитку та вирішували спектр відповідно сформованих проблем і завдань. Тому питання щодо становлення і розвитку системи управління закладами вищої освіти закономірно належить як до стратегічних векторів розвитку загальнодержавної освітньої політики, так і постає одним із ключових центрів наукових пошуків багатьох вітчизняних та зарубіжних дослідників.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок у розроблення та здійснення ґрунтовних досліджень у напрямі дослідження стану та тенденцій розвитку сучасної системи

управління освітніми центрами, зокрема ВНЗ як окремими суб'єктами господарської діяльності у мінливому ринковому середовищі зробили такі вітчизняні та зарубіжні науковці: Б. Вульфсон [4], О. Грішнова [5], Б. Данилишин [6], П. Друкер [7], О. Кириченко [10], В. Кузнецова [11], В. Куценко [6], С. Лаптев [10], Ю. Неговська [10], Г. Ніколаї [13], Л. Парфьонова [15], Н. Шевєрницька [11] та інші. Однак, враховуючи значні наукові доробки за цим напрямом досліджень в межах усієї системи вищої освіти, питання щодо управління системою вищої освіти мистецького спрямування з урахуванням її специфіки не отримало достатнього розвитку та залишається поза увагою як на регіональному, так і загальнодержавному рівні.

Метою дослідження є виявлення та здійснення релевантного оцінювання ключових індикаторів сучасного стану системи управління вищими навчальними закладами мистецької освіти, виокремлення сучасних тенденцій її розвитку та ідентифікація перспективних напрямів розвитку даної системи у довготривалій перспективі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аналізуючи сучасний етап еволюційного розвитку суспільства загалом, перш за все варто відзначити наявність вагомих соціальних перетворень у бік інтенсивної інформатизації суспільства, що зумовлено проведенням інформаційної революції та значним поглибленням використання інформаційних технологій в усіх сферах.

Як зазначає відомий американський дослідник австрійського походження, один із найвпливовіших теоретиків у сфері управління і менеджменту П.Ф. Друкер, інформаційні потоки потребують додаткової обробки з метою перетворення у корисні знання, а «інформа-

ційна економіка», як результат даного процесу, в етапі перетворень повинна стати «економікою знань», де суспільство знань трактуватиметься як найвища стадія розвитку суспільства. За даних умов знання не лише визначатиме тип економіки, а й стане джерелом розвитку сучасного суспільства загалом [7]. Дані обставини спонукають до трансформації й саму роль вищої освіти у суспільному вимірі, яка надалі полягатиме в ефективному забезпеченні відтворення цілісної сукупності соціальних явищ і процесів.

Враховуючи вищезазначене, варто здійснити релевантне оцінювання ролі та значення самої системи вищої освіти як для суспільства, так і для країни загалом, оскільки думки наукової спільноти з даного питання лишаються доволі неоднозначними та різняться.

Так, О. Грішнова вважає, що вища освіта є вкрай важливою для суспільного розвитку і здійснює вагомий вплив на формування людського капіталу [5]. Дану гіпотезу цілком підтримує інший вітчизняний дослідник Д. Лук'яненко, який наголошує на вагомій ролі розвитку вищої освіти як невід'ємного фактору конкурентоспроможності національної економіки [12, с. 209–268]. До даної групи вчених також слід віднести групу вчених Б. Данилишина і В. Куценка, які виокремлюють зростаючу високоосвіченість населення як основну вимогу сучасної економіки, яка сприяє зростанню добробуту населення [6, с. 26–27]. Тому вважаємо, що вдалою ілюстрацією щодо підтвердження даних міркувань може виступати

порівняння середньомісячної заробітної плати працівників в залежності від рівня освіти у 2012–2016 роках за даними вибіркового обстеження Державної служби статистики України (табл. 1). У відсотковому розрахунку заробітна плата працівника із вищою освітою перевищує відповідні усереднені показники для України на третину і зберігає тенденцію до зростання, водночас як заробітній платі працівників із професійно-технічним рівнем освіти та нижче характерна тенденція до зниження, а відставання відповідного усередненого показника по країні складає понад двадцять відсоткових пунктів.

Також, відповідно до проведених статистичних досліджень, вища освіта сприяє зменшенню кількості робочого часу (1526 годин на рік для працівників із вищою освітою у порівнянні із 1598 годинами на рік для працівників із нижчим рівнем освіти), скороченню наднормової роботи та стимулює зростання тривалості гарантованої щорічної відпустки [9].

Додаткові конкурентні переваги на ринку праці, які зумовлює вища освіта, знаходять своє підтвердження також у дослідженнях Міжнародної організації економічного співробітництва та розвитку (The Organisation for Economic Cooperation and Development (OECD)). Так, відповідно до щорічного звіту ОЕСР «Погляд на освіту 2018: індикатори ОЕСР» [18], питома вага працівників з вищою освітою, які молодші 35 років та працюють на роботі рутинного характеру, не досягає порогового значення 10%, тоді коли для працівників з середньою освітою даний показник сягає понад 20%. Серед молод-

Таблиця 1

**Динаміка середньомісячної заробітної плати працівників
залежно від рівня освіти у 2012–2016 рр.**

Рівень освіти штатного працівника	Нараховано в середньому за місяць штатному працівнику, грн						У % до середньої заробітної плати по Україні	
	2012			2016			2012	2016
	всього	чол.	жін.	всього	чол.	жін.	Всього	
Повна вища	3726	4273	3333	6445	7508	5668	131,6	133,5
Базова вища	2582	3008	2317	4548	5668	3701	91,2	94,2
Неповна вища	2509	3059	2221	4002	4989	3482	88,7	82,9
Професійно-технічна	2281	2564	1884	3684	4151	3022	80,6	76,3
Повна загальна середня	2240	2643	1773	3538	4203	2788	79,1	73,3
Базова загальна середня	2047	2442	1609	3336	3997	2587	72,3	69,1
Нижче базової середньої	1726	2040	1431	2858	3251	2453	61,0	59,2
В середньому по Україні	2830	3192	2511	4827	5500	4229	100	100

Джерело: сформовано автором на основі даних [9]

ших за віком випускників закладів вищої освіти даний показник взагалі не досягає граничного значення 5%, що свідчить про високі професійні компетенції здобувачів вищої освіти та їх затребуваність роботодавцями.

Також автори цього Звіту [19] зазначають, що саме вища освіта у більшості досліджуваних країн виступає постачальником базових досліджень і знань, що продукують інновації. Надаючи якісні освітні послуги, ВНЗ сприяють покращенню загального добробуту та соціальних індикаторів розвитку, нарощенню культурного капіталу країни, відродженню міст та сільської місцевості та посилення екологічної стійкості. Всі ці заходи в сукупності створюють позитивні зрушення у суспільно-економічному розвитку країни шляхом покращення загального стану здоров'я, добробуту та соціальної згуртованості.

Окрім вищезазначеного, зростання питомої ваги працівників із вищою освітою також здійснює позитивний вплив у бік зменшення нерівностей доходів пересічних громадян. Дослідники відзначають, що вирішення проблеми нерівності рівня освіченості та професійних навичок населення на початковому етапі є більш ефективним, ніж спроба подолати наслідки даної нерівності на більш зрілому етапі економічного розвитку шляхом реалізації політики перерозподілу (податки та трансферти) [19].

Враховуючи ці економічні та соціальні позитивні ефекти від здобуття рівня вищої освіти, в останні роки зберігається тенденція до нарощення інвестиційних потоків у більшості досліджуваних країн. У 40% досліджуваних країн середньорічні державні витрати на одного здобувача вищої освіти перевищують середньорічні витрати домогосподарств на відповідний напрямок, що є яскравим свідченням інтенсивних зусиль уряду щодо забезпечення доступності вищої освіти для всіх верств населення [19].

Однак, існує також протилежна думка відносно даної проблеми. Так, наступна група вчених відзначає наявність негативного зв'язку між прогресивним розвитком вищої освіти та суспільним розвитком. Вчені-дослідники О. Кириченко, С. Лаптев і Ю. Неговська наголошують на сталій взаємозалежності між зростаючою чисельністю випускників ВНЗ та питомою вагою безробітних, що провокуватиме необхідність створення додаткових важелів соціальної підтримки [10, с. 23]. Дана точка зору також знаходить прояв у наукових доробках радянського вченого Б. Вульфсона, який вважав марним і фрагментарно шкідливим кількісне розширення вищої освіти, оскільки

воно провокує відтік фінансових і людських ресурсів [4, с. 18–19].

Кількісним підтвердженням даних припущень можна вважати результати соціологічного опитування Міжнародної організації економічного співробітництва та розвитку, відповідно до яких понад 30% дорослих з вищою освітою мають доволі низький рівень грамотності (на рівні 2 або нижче із 5 можливих рівнів) [19]. Це дає змогу зробити припущення про недовгоїсть якості підготовки фахівців у ВНЗ, оскільки саме ступені та кваліфікація виступають ключовими сигналами на ринку праці. Дані індикатори можуть свідчити про недоліки як в системі управління вищими навчальними закладами, так і в системі якісного забезпечення та реалізації освітніх послуг, фінансовій політиці щодо вищої освіти загалом. Тому нами здійснено порівняльний аналіз ключових індикаторів рівня розвитку економіки та вітчизняної системи вищої освіти за 2010–2019 рр. (табл. 2).

Проведений аналіз засвідчив стійку пропорційну залежність зміни контингенту студентів ВНЗ від зміни тенденції приросту вітчизняного ВВП, чітким прикладом якої є як спадаюча тенденція у 2013–2015 рр. як результат впливу не тільки глобальних фінансово-економічних трансформацій, а й викликів геополітичного спрямування. Ці елементи аналізу є свідченням циклічного характеру розвитку вітчизняної системи вищої освіти в залежності від коливань вітчизняної макроекономічної кон'юнктури. Впродовж останніх десятиліть питома вага студентів вітчизняних ВНЗ I–II рівнів акредитації відчутно зменшилась (15% у загальному контингенті ВНЗ), тому цілком закономірно вважати ключовим саме університетський сектор.

Аналізуючи університетський сектор як домінантний, слід відзначити, що станом на 2018/2019 навчальний рік в Україні налічується 282 вищих навчальних заклади із загальною кількістю студентів 1322,3 тис. осіб (в т.ч. 48,2 тис. осіб здобуває вищу освіту культурно-мистецького спрямування), що на 0,6 відсоткових позиції нижче у порівнянні із попереднім 2017–2018 навчальним роком. Дана тенденція до скорочення контингенту зберігає постійний характер і характерна вітчизняному університетському сектору вищої освіти починаючи із 2010–2011 навчального року. Таку динаміку можна пояснити частково як загальним впливом світової фінансово-економічної кризи, нестабільним геополітичним становищем України, пошвавленням міграційних відтоків інтелектуального потенціалу країни, так і самокоригуванням сучасного ринку послуг сектору університетської освіти в Україні у відповідь

**Динаміка ключових індикаторів розвитку економіки
та вітчизняної системи вищої освіти за 2010–2019 рр.**

Індикатори	Роки								
	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18	2018/19
ВВП у фактичних цінах, млрд. дол. США	136,0	163,2	175,8	183,3	133,5	91,0	93,4	112,2	130,8
Річний темп приросту реального ВВП, %	3,8	5,5	0,2	0,0	-6,6	-9,8	2,4	2,5	3,3
Кількість ВНЗ, од.	349	345	334	325	277	288	287	289	282
Чисельність студентів, тис. осіб	2129,8	1954,8	1824,9	1723,7	1438,0	1375,2	1369,4	1330,0	1322,3
Річний темп приросту чисельності студентів, %	-5,1	-8,2	-6,6	-5,5	-16,6	-4,4	-0,4	-2,9	-0,6
<i>Чисельність студентів за культурно-мистецькими напрямками, тис. осіб</i>	59,2	73,3	69,1	67,5	56,6	55,2	51,2	48,7	48,2
<i>Річний темп приросту чисельності студентів за культурно-мистецькими напрямками, %</i>	0,0	23,8	-5,7	-2,3	-16,1	-2,5	-7,2	-4,9	-1,0
Зараховано до ВНЗ, тис. осіб	392,0	314,5	341,3	348,0	291,6	259,9	253,2	264,4	256,8
<i>За культурно-мистецькими напрямками, тис. осіб</i>	14,8	12,5	14,4	15,2	13,9	12,0	9,3	10,2	11,8
Випущено із ВНЗ, тис. осіб	543,7	529,8	520,7	485,1	405,4	374,0	318,7	359,9	357,4
<i>За культурно-мистецькими напрямками, тис. осіб</i>	16,8	17,2	17,1	16,3	14,6	15,1	12,6	14,0	13,0

Джерело: сформовано автором на основі даних [2; 8; 14; 16; 20; 21].

на трансформаційні виклики сучасного ринку людського капіталу.

Аналізуючи університетський сектор мистецької вищої освіти, необхідно наголосити, що вітчизняна вища освіта мистецького спрямування є однією з тих небагатьох галузей, які вільно конвертуються в європейський та світовий освітній та професійний простір. Офіційне визнання та легалізація дипломів вітчизняних носіїв вищої освіти забезпечує не лише високу мобільність фахівців, а й їхню високу затребуваність серед роботодавців на європейському та міжнародному ринку праці.

Відповідно до даних статистичних спостережень [8], станом на 2018/19 н.р. сучасна мережа закладів вищої освіти Міністерства культури України налічує 64 ВНЗ I–III рівнів акредитації комунальної форми власності та 12 навчальних закладів I–IV рівнів акредитації державної форми власності. Мережа комунальних ВНЗ включає 24 музичні училища, 24 училища та коледжі культури (культури і мистецтв), 9 училищ та коледжів художнього та театального спрямувань, 7 закладів інших типів та спрямувань (університет, 3 академії, інститут музики, консерваторія); контингент студентів комунальних ВНЗ сягає понад 22 тис. осіб. Щодо

мережі ВНЗ державної форми власності, які знаходяться у безпосередньому підпорядкуванні Міністерства культури України, то до неї слід віднести 1 вищий навчальний заклад I рівня акредитації – Київське державне хореографічне училище та 11 вищих навчальних закладів III–IV рівнів акредитації, (статус «національний» – 8), серед яких 10 ВНЗ мають аспірантуру, 4 – докторантуру. Загальна кількість студентів, які здобувають вищу освіту в університетах, академіях, інститутах становить 14867 осіб, з них 9140 осіб – за рахунок коштів державного бюджету, 5727 осіб – за рахунок коштів фізичних осіб [3; 17].

Вітчизняна система організації та управління мистецькою вищою освітою намагається задовольняти єдині критерії щодо якості, адже уніфіковані і апробовані у часовому вимірі навчальні плани та програми надають змогу реалізувати цілісний підхід як до якості надаваних послуг (належного рівня підготовки фахівця мистецького профілю), так і до забезпечення ефективної діяльності ВНЗ даного профілю загалом. В секторі мистецької вищої освіти також варто розрізняти такі дві доволі суперечливі форми керування як художньо-творча й безпосередньо управлінська. Сучасний управлінець

повинен задовільняти ті вимоги, правила та норми, які діють у даному вимірі, свідомо брати відповідальність за прийняття рішень, здійснювати ефективно організаційні заходи, вміти налагоджувати комунікативні зв'язки між усіма суб'єктами діяльності у ВНЗ.

Вітчизняні науковці В.М. Кузнецова та Н.М. Шеверницька на основі проведених авторських досліджень визначають прогностичні тенденції розвитку системи вищої освіти мистецького спрямування, зокрема серед яких лідируючими є інтеграційні (до ілюстрації, загальноєвропейська інтеграція провокує зрушення щодо стандартизації мистецької вищої школи; інтеграція різних ступенів освіти зумовлює розвиток неперервності освітнього процесу; прогресивний розвиток міждисциплінарних зв'язків художньо-естетичного напрямку призводить до появи якісно нової освітньої парадигми мистецької освіти); гуманізація й гуманітаризація; соціокультурна відповідність управлінської системи, створення сприятливих умов для самореалізації; переорієнтація із репродуктивного відтворення та осмислення і взаємодію усіх ланок освітньої системи [11; 13]. Саме орієнтація вітчизняної вищої мистецької освіти на створення цілісної освітньої системи, яка має за мету всебічний розвиток творчого потенціалу здобувачів вищої освіти, визначає ключові тенденції її гармонійного розвитку в далекоглядній перспективі.

Однак, враховуючи вищезазначене, необхідно також наголосити, що на визначення потенційних векторів розвитку сучасної вищої мистецької освіти неоднозначно впливає і стан системи фінансового регулювання даного сектору як на загальнодержавному, так і галузевому, локальному рівнях. Проведений порівняльний аналіз ключових індикаторів рівня фінансування вітчизняної системи освіти [1; 2; 3] засвідчив, що станом на 2018 рік сукупні видатки освіти становили 16,8% до загальних видатків зведеного бюджету України та 5,9% до ВВП загалом. Порівнюючи значення даних індикаторів у попередні періоди, можна зробити висновок про їх низхідну тенденцію починаючи з 2014 року. Аналізуючи відповідні індикатори для вищої освіти, слід відзначити, що у 2018 році частка видатків на даний вид освіти у складі загальних видатків зведеного бюджету України становила 3,5% та 1,2% у загальній структурі ВВП відповідно. Нисхідна тенденція та поступове скорочення значень фінансових індикаторів вищої освіти мають прояв у часовому проміжку 2010–2018 рр. Також за результатами проведених досліджень виявлено, що починаючи з 2005 року видатки на освіту значно перевищують валову додану вартість виду еко-

номічної діяльності «Освіта» у складі ВВП і зберігають дану тенденцію надалі. Так, у 2005 році валова додана вартість ВЕД «Освіта» становила лише 77,9% до видатків на освіту. У наступних часових проміжках даний показник демонстрував хвилюподібну динаміку і в 2018 році становив 74,7%. Найнижче значення даний індикатор демонстрував у 2016 р. і становив лише 68,8%, що негативно характеризує рівень економічної ефективності даної галузі.

Також варто відзначити, що частка державних видатків на вищу освіту у загальній структурі ВВП України у відсотковому вираженні (2018 р. – 1,2%) є цілком прийнятною у порівнянні з відповідними індикаторами країн Центральної та Східної Європи, однак, такі високі відсоткові значення фінансових індикаторів забезпечуються лише вкрай низьким абсолютним вираженням ВВП нашої держави.

Для релевантного співставлення даних показників та окреслення реального стану фінансування вітчизняної галузі вищої освіти необхідно здійснити порівняння загальних державних витрат на одного середньостатистичного студента в Україні та провідних країнах світу у грошовому еквіваленті. Так, у 2018 році вітчизняний показник загальних державних видатків на одного студента становив 1758 дол. США за ПКС, що, у порівнянні із провідними країнами світу (США – 30 165 дол. США, Швеція – 24 341 дол. США, Великобританія 23 771 дол. США, Канада – 23 700 дол. США, Норвегія – 21 993 дол. США) є нижчим більш ніж у 10 разів і цей розрив є надто відчутним, хоча у відсотковому вираженні цей розрив є незначним і наближеним до середньостатистичних показників провідних країн світу [19]. Аналізуючи загальні державні витрати на одного студента у абсолютному вираженні, можна зробити висновок, що фінансування вітчизняного університетського сектору є недостатнім і не знаходить достатньої підтримки зі сторони державного сектору. Це негативно впливає як на рівень конкурентоспроможності вітчизняних ВНЗ, так і на якість надання освітніх послуг загалом.

Враховуючи вищезазначені результати проведеного дослідження щодо динаміки індикаторів фінансового забезпечення вітчизняного освітнього сектору, зокрема сектору вищої освіти, та той факт, що економічний розвиток вищих навчальних закладів значно уповільнюється при неналежному забезпеченні асигнувань та інвестицій, вважаємо за доцільне визначити посилення автономії вищих навчальних закладів та посилення і розвиток договірних відносин у секторі вищої освіти як потенційні вектори перспективою розвитку вітчизняного

системи управління вищими навчальними закладами, в т.ч. мистецького спрямування. Саме дані вектори дадуть можливість забезпечити необхідні умови для підвищення рівня ефективності діяльності закладів вищої освіти, покращення індикаторів їх самоокупності та фінансування. Стратегія розвитку вітчизняних ВНЗ має враховувати і адаптувати здобутки та позитивний досвід зарубіжних колег, активно нарощувати міжнародну взаємодію, посилювати активність на глобальному ринку освітніх послуг. Також слід наголосити, що у сучасному вітчизняному секторі вищої освіти створюються продукти та надаються послуги, що мають свою реальну споживчу вартість, а результати діяльності відповідних закладів знаходять відображення у підвищенні ефективності матеріального виробництва, створенні умов і засобів вдосконалення технічного потенціалу виробництва, підвищенні рівня загальної освіченості населення та кваліфікації працівників на мінливому ринку праці.

Аналізуючи сектор вищої освіти мистецького спрямування, слід виокремити достатню відносність оцінки наукового впливу зокрема галузі мистецтва, гуманітарних та соціальних наук, а вимірювання суспільного впливу досліджень даного спрямування носить ще більш складний характер [19]. Це частково пояснюється тим, що передача технології є більш придатною для вимірювання (шляхом ліцензування патентів, доходу від роялті, кількості спін-оф і стартап-компаній). Тому уряд зазвичай надає перевагу використанню та розвитку технологій, тоді як механізми підтримки соціального підприємництва та інновацій залишається більш обмеженим. Однак, не можливо ігнорувати й той очевидний факт, що системи вищої освіти можуть реалізувати свій внесок для широкого загалу шляхом гарантії доступності здобутої ними системи знань для усіх зацікавлених сторін суспільства (до прикладу, результати досліджень в цифровому форматі стануть більш доступними для наукової спільноти та суспільства). Хоча на сьогодні ми можемо констатувати відсутність єдиного бачення щодо визначення характеру впливу системи вищої освіти на тенденції суспільного розвитку, однак наявність даного впливу є очевидною і не підлягає сумніву.

Враховуючи вищезазначене, слід звернутись до міркувань Л. Г. Парфьонової [15, с. 92], яка відзначає дуальну унікальність сучасної системи управління вищою освітою, яка полягає у її прояві як суб'єкта ринкової економіки, так і соціального інституту, який є активним

чинником соціально-економічного розвитку суспільства. Так, послуги вищої освіти трансформуються у реальну товарну форму і стають реальними об'єктами процесу купівлі-продажу. В свою чергу, економічній категорії «система управління вищою освітою» притаманна складність та багатовимірний характер, оскільки вона перебуває у постійному та нерозривному взаємозв'язку із суспільним розвитком. Суспільство визначає її структуру, якісні та кількісні параметри освітніх інституцій, а система управління вищою освітою безперечно здійснює відповідний вплив на суспільний розвиток шляхом продукування та передачі знань, соціальних надбань. Тому висока якість забезпечення управління вищою освітою є однією із ключових вимог сучасного сьогодення, а надання вищими освітніми закладами мистецької освіти освітніх послуг достатньо високого якісного рівня постає ключовим індикатором їхньої ефективності функціонування та конкурентоздатності в сучасних мінливих умовах ринкової економіки.

Висновки з проведеного дослідження.

Таким чином, більш глибоке вивчення питання щодо сучасного стану та тенденцій розвитку системи управління ВНЗ мистецької освіти дало змогу зробити висновки, що дана система є вагомим регулятором на сучасному ринку та здійснює беззаперечний вплив на трансформацію його ключових індикаторів, оскільки сьогодні саме вища освіта виступає ключовим постачальником базових досліджень і знань, що продукують інновації. За мінливих умов економічного розвитку діяльність вітчизняних ВНЗ (зокрема мистецького спрямування), як активних суб'єктів господарювання, набуває більш динамічного характеру із притаманними ознаками вільної конкуренції, ризиків і глобальних викликів. На основі проведених досліджень встановлено, що потенційними векторами перспективного розвитку вітчизняної системи управління вищими навчальними закладами має виступати посилення автономії вітчизняних ВНЗ, розвиток договірних відносин у секторі вищої освіти, удосконалення кадрового забезпечення як на управлінському рівні, так і на виконавському, посилення внутрішньосистемних взаємозв'язків усіх інституцій, які забезпечують ефективність функціонування даної системи. В довготривалій перспективі розвиток саме даних векторів надасть можливість забезпечити необхідні умови для підвищення рівня ефективності діяльності закладів вищої освіти загалом та покращити індикатори їх самоокупності та фінансування.

Список використаних джерел:

1. ВВП у I-IV кварт. 2018 р. : квартальні національні рахунки. Київ : Державна служба статистики України, 2018. URL : <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 20.11.2019).
2. Вища освіта в Україні у 2017 році : статистичний збірник. Київ : Державна служба статистики України, 2018. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 20.11.2019).
3. Вища освіта в Україні у 2018 році : статистичний збірник. Київ : Державна служба статистики України, 2019. URL : <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 20.11.2019).
4. Вульфсон Б. Л. Стратегия развития образования на Западе на пороге 21 века. Москва : УРАО, 1999. 208 с.
5. Грішнова О. А. Людський капітал: формування в системі освіти і професійної підготовки: підручник. Київ : Знання, 2001. 254 с.
6. Данилишин Б., Куценко В. Інноваційна модель економічного розвитку: роль вищої освіти. *Вісник НАН України*. 2005. № 9. С. 26–35.
7. Друкер П. Ф. Энциклопедия менеджмента: весь Питер Друкер в одной книге: лучшие работы по менеджменту, написанные за 60 лет. Пер. с англ. О. Л. Пелявского. Санкт-Петербург : Вильямс, 2004. 421 с.
8. Заклади вищої освіти (1990–2019) : демографічна та соціальна статистика (освіта). Київ : Державна служба статистики України, 2019. URL : <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 20.11.2019).
9. Заробітна плата за професійними групами у 2016 році (за матеріалами вибіркового спостереження) : статистичний збірник. Київ: Державна служба статистики України, 2017. URL : <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 20.11.2019).
10. Кириченко О., Лаптев С., Неговська Ю. Ефективне фінансування вищої освіти – шлях до конкурентної економіки і відкритого суспільства. *Вища школа*. 2007. № 4. С. 23–34.
11. Кузнецова В. М., Шеверницька Н. М. Сучасні тенденції мистецької освіти. *Вісник ХДАДМ: мистецька освіта*. 2017. № 3. С. 15–19.
12. Лук'яненко Д. Г., Поручник А. М., Антонюк Л. Л. Управління міжнародною конкурентоспроможністю в умовах глобалізації економічного розвитку. Київ : КНЕУ, 2006. Т. 2. 592 с.
13. Ніколаї Г. Ю. Методологічні пошуки у сфері мистецької освіти. *Актуальні питання мистецької освіти та виховання : зб. наук. праць*. 2013. Вип. 1(1). С. 3–17.
14. Основні показники діяльності вищих навчальних закладів України 2010–2016 рр. : статистичний бюлетень. Київ : Державна служба статистики України, 2017. URL : <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 20.11.2019).
15. Парфьонова Л. Г. Місце та роль системи вищої освіти у сучасному суспільстві. 2012. № 3 (63). С. 91–96.
16. Підготовка фахівців у ЗВО на початок 2018/19 навчального року за галузями знань відповідно до Переліку 2015 року : статистичний бюлетень. Київ: Державна служба статистики України, 2019. URL : <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 20.11.2019).
17. Система культурно-мистецької освіти. Київ: Міністерство культури України, 2019. URL : http://mincult.kmu.gov.ua/control/publish/article?art_id=244933672 (дата звернення: 20.11.2019).
18. Education at a Glance 2018: OECD Indicators. Paris : OECD Publishing, 2019. URL : <https://dx.doi.org/10.1787/eag-2018-en> (дата звернення: 20.11.2019).
19. Education at a Glance 2019: OECD indicators. Paris : OECD Publishing, 2019. URL : <http://doi.org/10.1787/f8d7880d-en> (дата звернення: 20.11.2019).
20. GDP (current US\$) – Ukraine. World Bank Group. URL : <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD?end=2018&locations=UA&start=1990&view=chart> (дата звернення: 20.11.2019).
21. GDP growth (annual %) – Ukraine. World Bank Group. URL : <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG?end=2018&locations=UA&start=1990&view=chart> (дата звернення: 20.11.2019).

References:

1. Vulfson, B. L. (1999). *Stratehiya razvytyia obrazovaniya na Zapade na poroge 21 veka* [Education development strategy in the West on the threshold of the 21st century]. Moscow: URAO. (in Russian)
2. Hrishnova, O. A. (2001). *Liudskyi kapital: formuvannia v systemi osvity i profesiinoi pidhotovky* [Human capital: formation in the system of education and training]. Kyiv : Znannia. (in Ukrainian)
3. Danylyshyn, B. & Kutsenko, V. (2005). Innovatsiina model ekonomichnoho rozvytku: rol vyshchoi osvity [An innovative model of economic development: the role of higher education]. *Bulletin of the National academy of sciences of Ukraine*, no. 9, pp. 26–35.
4. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy (2018). VVP u I-IV kvart. 2018 r. : kvartalni natsionalni rakhunky [GDP in the I–IV quarter. 2018: quarterly national accounts]. Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (accessed 20 November 2019).

5. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy (2018). Vyshcha osvita v Ukraini u 2017 rotsi [Higher education in Ukraine in 2017]. Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (accessed 20 November 2019).
6. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy (2019). Vyshcha osvita v Ukraini u 2018 rotsi [Higher education in Ukraine in 2018]. Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (accessed 20 November 2019).
7. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy (2019). Zaklady vyshchoi osvity (1990–2019) : demohrafichna ta sotsialna statystyka (osvita) [Higher education institutions (1990–2019): demographic and social statistics (education)]. Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (accessed 20 November 2019).
8. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy (2017). Zarobitna plata za profesiinymy hrupamy u 2016 rotsi (za materialamy vybirkovoho sposterezhennia) [Salaries for professional groups in 2016 (based on sample surveys)]. Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (accessed 20 November 2019).
9. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy (2017). Osnovni pokaznyky diialnosti vyshchych navchalnykh zakladiv Ukrainy 2010–2016 rr. [Main indicators of activity of higher educational establishments of Ukraine 2010–2016]. Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (accessed 20 November 2019).
10. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy (2019). Pidhotovka fakhivtsiv u ZVO na pochatok 2018/19 navchalnogo roku za haluziamy znan vidpovidno do Pereliku 2015 roku [Preparation of specialists in universities for the beginning of the 2018/19 academic year in the fields of knowledge according to the 2015 List]. Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (accessed 20 November 2019).
11. Druker, P. F. (2004). *Jentsyklopedyia menedzhmenta: ves Pyter Druker v odnoi knyhe: luchshye raboty po menedzhmentu, napysannye za 60 let* [Encyclopedia of management: the whole Peter Drucker in one book: the best work on management, written over 60 years. St. Petersburg: Williams]. Sankt-Peterburh : Vyliams. (in Russian)
12. Kyrychenko, O., Laptiev, S., & Nehovska Yu. (2007). Efektyvne finansuvannia vyshchoi osvity – shliakh do konkurentnoi ekonomiky i vidkrytoho suspilstva [Effective financing of higher education – the way to a competitive economy and an open society]. *High school*, no. 4, pp. 23–34.
13. Kuznetsova, V. M. & Shevernytska, N. M. (2017). Suchasni tendentsii mystetskoï osvity [Modern tendencies of art education]. *KhDADM Bulletin: art education*, no. 3, pp. 15–19.
14. Luk'ianenko, D. H., Poruchnyk, A. M., & Antoniuk, L. L. (2006). *Upravlinnia mizhnarodnoiu konkurentospromozhnistiu v umovakh hlobalizatsii ekonomichnoho rozvytku* [Management of international competitiveness in the conditions of globalization of economic development]. Kyiv: KNEU, vol. 2. (in Ukrainian)
15. Ministerstvo kultury Ukrainy (2019). Systema kulturno-mystetskoï osvity [The system of cultural and artistic education]. Available at: http://mincult.kmu.gov.ua/control/publish/article?art_id=244933672 (accessed 20 November 2019).
16. Nikolai, H. Yu. (2013). Metodolohichni poshuky u sferi mystetskoï osvity. [Methodological research in the field of art education]. *Topical issues of art education and upbringing: a collection of scientific works*, vol. 1 (1), pp. 3–17.
17. Parfonova, L. H. (2012). Mistse ta rol systemy vyshchoi osvity u suchasnomu suspilstvi [The place and role of higher education in modern society]. *Economics of development*, no. 3 (63), pp. 91–96.
18. OECD (2018). Education at a Glance 2018: OECD Indicators. Paris: OECD Publishing. Available at: <https://dx.doi.org/10.1787/eag-2018-en> (accessed 20 November 2019).
19. OECD (2019). Education at a Glance 2019: OECD indicators. Paris : OECD Publishing. Available at : <http://doi.org/10.1787/f8d7880d-en> (accessed 20 November 2019).
20. World Bank Group (2019). GDP (current US\$) – Ukraine. Available at : <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD?end=2018&locations=UA&start=1990&view=chart> (accessed 20 November 2019).
21. World Bank Group (2019). GDP growth (annual %) – Ukraine. Available at : <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG?end=2018&locations=UA&start=1990&view=chart> (accessed 20 November 2019).